

SATE ROMÂNEȘTI, CNEZI ȘI VOIEVOZI DIN SĂLAJ ȘI CÂMPIA SOMEȘULUI ÎN SECOLELE XIII—XVII

de

LIVIU BORCEA

Teritoriul la care ne referim cuprinde partea de nord a voievodatu-
lui bihorean din secolul IX—X, (a ducatului), mărginindu-se la sud-est
cu Munții Rez (Plopiș) și cu Munții Meseș, urmând apoi linia Someșului,
pe sub dealurile Sălajului, la nord de Culmea Codrului și tot teritoriul
Dealurilor Silvaniei și Câmpia Someșului.

Este un teritoriu întins menționat de foarte timpuriu în documen-
tele medievale. Cronica lui Anonymus amintește în părțile de est ale du-
catului lui Menumorut o uriașă pădure seculară care acoperea munții
și pe care ungurii au numit-o *silva Igfon* și care se întindea până la Me-
seș. Este vorba de o adevărată „țară a pădurii“, *Silvania*. Cele mai vechi
documente fiind emenate din cancelariile regatului feudal ungar, nu
știm cum au numit această țară românii hăștinași, în limba lor. Este pos-
sibil ca zona să fi purtat numele de *Codru*, dacă muntele din mijlocul
ei se numește și azi *Culmea Codrului*. Pădurea este invocată și de alte
toponime. Este vorba despre numirile în variantă maghiară a unor așe-
zări care au ca rădăcină *Ard* de la *Erd*, *Erdö* (=pădure): Arduș (<*Er-
död*), Ardușat (<*Erdöszáda*), Ardușel etc. Chiar și Beltiug indică un loc
de așezare obținut prin lăzuirea pădurii.

Sălajul, termenul generic pentru acest întins pământ, după apre-
cierea lui N. Drăganu, provine din *Szilágy* însemnând „ulmet“, „ulmiș“
și derivând din *szil* (=ulm)+suf. *-gy* sau *-ágy*, identic cu *-et* și *-is* în
limba română¹. La 1231 este menționată *Silva Zylag* iar la 1380, *dis-
trictus Zulagh*². De aici, este foarte probabil ca însuși *castrum Zylok* al
lui Anonymus, Zalău de mai târziu, să fie, de fapt, un toponim derivat
din *Szilágy*, așa cum în zonă, ceva mai la nord, avem o așezare Ulmeni,
iar în hotarul satului Chegea, comuna Săcășeni, județul Satu Mare, la
1200 este pomenit un sat cu numele românesc: Ulmeți³.

În secolul al XVIII-lea, Benkő Dániel în lucrarea *Transsylvania*
scria: „Se obișnuia în trecut și chiar și azi, ca acel teritoriu care cuprin-
dea Crasna și Solnocul de Mijloc să se numească *Silvania*, pe ungurește
Szilágy, din pricina pădurilor întinse“⁴.

¹ N. Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a ono-
masticeii*, București, 1933, p. 417.

² *Ibidem*.

³ Petri M., *Szilágyvármegye monográphiája*, vol. I, Budapeșt, 1901, p. 72.

⁴ Idem. Vol. I, p. 3.

Anonymus precizează și existența unor porți de piatră ridicată de locuitorii țării la porunca șefilor militari ai triburilor ungare: „*incolae terrae iussu eorum portas lapideas edificaverunt*“. Existența unor porți ridicate fie mai devreme, fie odată cu venirea noilor cuceritori este confirmată și de două toponime: Poarta de Fier a Sălajului (1525: *Vaskapu*), Porți — așezare într-un defileu foarte îngust al Barcăului, înainte de intrarea acestui râu în Bihor.

Existența zăcămintelor de sare din părțile Dejului explică și tendința triburilor ungare ca, îndată după așezarea în Câmpia Pannoniei, să se îndrepte spre Meseș și spre „Țara de dincolo de codri“. Astfel se explică cucerirea în prima fază a luptelor a zonei Nir, Sătmar și Silvaniei. Un document din 1165, dat de Ștefan al III-lea, regele Ungariei, dispune ca fiecare transport de sare ce trece prin Meseș (*per portam Mesech*) să dea mănăstirii Sf. Margareta de aici, întemeiată de ducele Almos, un bulgăre de sare⁵. Această mănăstire, ale cărei ruine se mai vedeau încă la sfârșitul secolului trecut, se afla pe drumul dintre Ortelec (azi contopit în Zalău) și Creaca, drum care trecea și prin Moigrad, Pololissum-ul din epoca romană. Aici, lângă Brebi, sus pe dealul Măgura, erau ruinele acestei mănăstiri benedictine⁶. Însuși toponimul *Ortelec* înseamnă „loc de pază“, și nu provine, cum credea N. Drăganu, din *Vártelek*⁷. Un alt drum ducea peste Munții Meseș unind Sylvania cu podișul someșan: Zalău—Ciumărna—Românași—Poarta Sălajului. Anonymus însuși vorbește de mai multe porți⁸.

La întrebarea: cine a ridicat aceste porți, același Anonymus răspunde: *incolae terrae*, locuitorii țării, deci nici această zonă nu era pustie.

N. Drăganu arăta foarte bine că Anonymus menționează pe teritoriul ducatului lui Menumorut numai „*incolae*“ și „*populus*“, fără a preciza etnia: „Dar oare nu se repetă aici cazul de la Nitra, unde am văzut că, alături de slavi, au putut să se găsească și români? Aceasta cu atât mai mult cu cât în apropierea țării lui Menumorut (Săbolci, Hajdú, Bihor, Sătmar, Sălaj) găsește „in terra Ultraslivana“ pe care o stăpâna ducele Gelu... pe „Blasii et Sclavi“... întocmai cum în Pannonia vecină cu Nitra găsisse „Sclavi, Bulgarii et Blachii ac pastores Romanorum“⁹.

În părțile Crasnei, românii sunt menționați prima oară într-un document din 1226 iar acesta face referință la românii de aici din vremea regelui Coloman (1095—1116)¹⁰. În zonă, comitatele, ca formă de organizare administrativ-teritorială a regatului feudal ungar, apar mult mai târziu. Crasna nu este menționată înainte de 1241, Solnocul Exterior este pomenit la 1279, cel Interior la 1324 iar cel de Mijloc, la 1416¹¹.

⁵ Petri M., *op. cit.*, p. 761—762.

⁶ *Ibidem*, p. 582.

⁷ N. Drăganu, *op. cit.*, p. 419.

⁸ *Ibidem*.

⁹ N. Drăganu, *op. cit.*, p. 290; Vezi o abordare recentă, într-o viziune modernă a întregii problematice la I. A. Pop, *Românii și maghiarii în secolele IX—XIV*, Cluj-Napoca, 1996, *passim*.

¹⁰ Petri M., *op. cit.*, p. 152.

¹¹ *Ibidem*, p. 72.

În 1341 sunt înșirate așezările românești de pe văile afluenților Crasnei de la poalele acoladei formate de Munții Rez și Meseș: Fizeș, Sâg, Aleuș, Halmășd, Tusa, *Mykohaza*, *Thyrteluke*, Cizer, Stârciu, Cățelu (azi Meseșenii de Jos). Un an mai târziu, la 1342, este amintit „Tihomir românul, voievodul din Iaz“, precum și „românii aflători sub voievodatul aceluși Tihomir“, în conflict cu un nobil din Bozieș pentru niște pământuri. Voievodul Tihomir a îndrăznit să folosească pământurile de arătură, livezile și pădurile nobilului, ridicând chiar o moară pe pârâul Giumelciș¹². Sunt menționate așezări cu nume românesc: Recea (*Reche*), moșia Oaia (*villa Voya*) azi cătun al satului Crișeni. Documentul amintește situația similară de iobagi în care se găseau țărani români și unguri din Nușfalău, Iaz, Valcău și Giumelciș. La această zonă trebuie să adăugăm și satul *Reghfalva*, undeva între Stârciu și Pria, menționat la 1481, ca și *Waykfalwa* (=satul lui Voicu), între Pria și Hurez, atestat tot atunci, sau *Thormahaza* (între Sâg și Sârbi), toate cu precizarea: *possessio olahalis*.

Este așa numitul ținut „de sub Rez“ (*Rez Allia*) care aparținea din punct de vedere administrativ de cetatea Valcău. Excepție făcea satul Marin care, poate împreună cu altele, în 1539, aparținea de mănăstirea Sf. Fecioară din Șimleu-Silvaniei¹³. În 1594 în fruntea satului se afla voievodul Pavel (*Paal Waida*). Din această perioadă există o conscriere a acestor părți. În fruntea ținutului se afla voievodul Luca Bica (*Bika Lukachi vaida*), având sub autoritatea sa trei crâinicate: cel al lui Andrei Simion (Hurez, Valcău Românesc, Lazuri, Fizeș) al lui Teodor Cioară (Giumelcișu de Sus și de Jos, Iazul de Sus și de Jos) și al lui Luca Maier (Aleuș, Drighiu, Halmășd, *Bwchyn*, aceasta din urmă între Cosniciu de Sus și Cireșa), Cosniciu de Sus și de Jos¹⁴.

În aceeași zonă, la 1594, voievodatul Luca P. stăpânea satele de pe cursul superior al pârâului Ban: Peceiu, Bănișor, Ban, Mal, Sârbi, Tusa, atestate încă în secolul al XIII-lea (Pecei: 1214, Ban: 1213) și al XIV-lea (Tusa: 1341). Cizer apare într-un document din 1219 (*terra Cesar*) iar la 1341 este menționat ca *villa olakalis*. Aceasta nu pentru că în răstimpul dintre 1219 și 1341 ar fi fost „românizat“, ci, pur și simplu, pentru că în sistemul de impunere la dări, după reconstituirea marilor domenii feudale din a doua jumătate a secolului al XIII-lea a devenit importantă precizarea etniei satului, știut fiind că așezările românești aveau dări specifice. Stârciu este menționat prima oară la 1341 (*villa olakalis Bogdaynhaza*, adică *Bogdanyhaza*¹⁵.

În ținutul „de sub Meseș“ stăpâneau mai mulți voievozi. Dintre aceștia *Babos Gergely Waida* avea cele mai multe sate: Cizer, Boianu Crasnei (azi înglobat în Hurez), *Waykfalwa*, Stârciu, Ratin. În ultimele

¹² Documente privind istoria românilor, Seria C. Transilvania, Veacul XIII, vol. I, p. 88—89.

¹³ A. Veress, *Fontes rerum Transylvanicarum*, IV, p. 298—299.

¹⁴ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, II, București, 1968, p. 594—595; vezi și E. Wagner, *Sălajul în epoca luptei pentru unire a lui Mihai Viteazul*, în: *Mihai Viteazul și Sălajul*, Zalău, 1976.

¹⁵ Csánki D., *Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában*, Budapest, 1890, p. 581 (în continuare, prescurtat: Csánki); C. Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, II, București, 1967, p. 145 (în continuare, prescurtat: Suci, I—II).

două așezări sunt menționați și crainici. Voievodul Ioan (*Janos Vaida vaidaiok*) este menționat în acel Boian care ține de Pătal (azi Viișoara, județul Bihor), deci este vorba de Boianu Mare. Dar alături de Boianu Mare se afla și satul Păgaia, menționat la 1474 (*Wzthato possessio olahalis*)¹⁶. Undeva între Cizer și Tusa trebuie plasat și *Chalpataka*, atestat într-un document din 1481, la care se adaugă Plesca și Sub Cetate, toate trei fiind menționate în același an, 1481 ca sate românești aparținând de Valcău. Între posesiunile voievozilor români de sub dealurile Rezului trebuie înșirate și așezările Marca și Porți, de o parte și alta a Barcăului¹⁷.

Pe unul din afluenții Crasnei se găsea Criștelec unde la 1594 era voievod Teodor Căndea (*Kende Thiudar Vaida*) iar la nord-vest de Șimleu-Silvaniei, Bădăcin, cu voievodatul Luca Roman (*Roman Lukach waida*). Pe valea Zalăului, la Bocșa este nominalizat în calitatea sa de voievod, Teodor Șandor¹⁸.

În câmpia mare a Someșului, datele ce le avem cu privire la instituțiile feudale românești sunt ceva mai puține. În a doua jumătate a secolului al XIV-lea sunt pomenite patru sate cneziale și trei cnezate. Dintre acestea două sunt la sud de Someș: Arduș (1375) și Satu Mare (1383). Abia la 1566 sunt menționate satele aparținând de domeniul Arduș, împărțite în patru oficiolate dintre care trei sunt conduse de voievozi români iar al patrulea de un jude, după nume, tot român¹⁹.

În secolul al XIV-lea existența formelor specifice organizării feudale românești poate fi urmărită prin ascensiunea familiei Dragoșeștilor maramureșeni, ajunși Dragfi. La 1368, regele Ludovic de Anjou restituie comitelui Balc, voievod al românilor, și lui Drag, fratele acestuia (*comitum Balk vayvodae Olachorum et Drag ejus fratris de Beyth*) posesiunea *Senye* (așezare dispărută, între Vetiș și Dara, pe malul Someșului, în județul Satu Mare²⁰). În 1383, conventul din Lelesz înștiințează pe regina Maria că a îndeplinit porunca ei și a instalat pe voievodul Balc și pe frații săi Drag și Ioan în castrul Aranyos (Medieșu Aurit), *in districtu de Zilagy*²¹. Aici era un important loc de vămure a sării încă la 1256²².

Deja din 1424, cu ocazia împărțirii bunurilor familiei Dragfi, între urmașii lui Sandrin fiul lui Balc și urmașii lui Drag de Beltiug, sunt menționate un număr de sate românești care au fost adjudecate celor două părți. Urmașii lui Balc primeau cele două așezări Bicău (Bicău Mare și Bicău Românesc), Pomi, Fărcașa, Racova, Aciua, Homorodu de Sus, Socond, iar descendenții lui Drag, satele: Homorodu de Jos, Sâi, Măriuş, Crucişor, Hurezu Mare, Cuța, Hodișa de Sus și de Jos²³. Sunt satele de sub Culmea Codrului, cuprinse din punct de vedere administrativ între întinsele domenii ale Dragfiștilor al căror centru (unul din

¹⁶ *Ibidem*, p. 29.

¹⁷ *Csánki*, p. 583, 584.

¹⁸ *Prodan*, *op. cit.*, II, p. 598.

¹⁹ Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, III, Cluj-Napoca, 1986, p. 537. Urbariul a fost prelucrat de D. Prodan în *Prodan*, II, p. 260—328.

²⁰ *Transilvania*, V, 1872, p. 42—43.

²¹ Petri M., *op. cit.*, p. 88.

²² *Suciu*, I, p. 44.

²³ *Csánki*, p. 497.

ele), din 1392, era așezarea Ardud unde, apoi, în 1456, s-a ridicat și o cetate. Epoca de maximă înflorire o atinge în timpul lui Bartolomeu Dragfi, voievod al Transilvaniei (1493—1499). Familia Dragfieștilor și-a adăugat și titlul „de Beltiug“, după numele târgului pe care l-au stăpânit încă de pe vremea lui Drag, comite al comitatului Sătmar și voievod de Maramureș (1381)²⁴.

Sub aripa protecției a Dragfieștilor, voievodatele de sub Culmea Codrului s-au putut menține și au avut șansa să prospere chiar. În 1512, Ioan Dragfi se intitula „Noi, Ioan Dragfi de Beltiug, magistrul clucerilor crăiești și comite al comitatelor Solnocului de Mijloc și al Crasnei“. În documentul respectiv erau înbilați patru români din Săcășeni (Maramureș)²⁵.

La 1566, oficiul voievodului Gheorghe cuprindea așezările: Homoroade (de Sus, de Mijloc și de Jos), Solduba, Mediaș, Chilia, Necopoi, Sâi, Măriuș, toate situate pe valea Homorodului și afluenților săi, cu excepția satului Măriuș situat spre est, pe unul din afluenții Văii Vinului²⁶. Din oficiul voievodului Nicolae Lăzăr făceau parte sate dispuse oarecum în întorsura Culmii Codrului, spre nord-vest, pe dealurile Codrului și Asuajului, de pe malul stâng al Someșului (astăzi o parte în județul Satu Mare, o parte în Maramureș): Ardușat, Acuia, Barlești, Pomii, Crușor, Buzești, cele două Bicăuri (*Pap Byko* și *Zakalas Byko*), Arieșu de Câmp. Ultimul din acestea este menționat la 1256 ca loc de vămuire a sării (*tributum salis circa Aranyos*).

În ordinea dată de conscrierea din 1566, urmează satele judeului Marcu Lăzăr (*pagi subiecti officio Judicis Lazaris Marci*), probabil și el tot un voievod care fie că a renunțat la titlu, fie că este victima unei erori a celui care a scris documentul. Satele sale sunt: Fărcașa, Sârbi, Tămaia, Oar, Livada, Orașu Nou, Domânești, Arduzel, Mânău, Petea și cele două Supururi, de Jos și de Sus, ambele menționate încă din 1474 ca posesiuni românești. Dispunerea lor este uimitoare. Fărcașa, Sârbi, Tămaia se află lângă Someș, în partea de nord a dealurilor Asuajului (azi în județul Maramureș). Oar, Petea, Livada și Orașu Nou se găsesc în partea de nord a câmpiei Someșului, Arduzel și Mânău se află la nord de Cehu-Silvaniei, pe dealurile Sălajului, în județul Maramureș. În sfârșit, cele două Supururi se află în sudul părților sătmărene, pe valea Crasnei. Între fiecare din aceste grupuri de așezări există o distanță de 30—40 km, în linie dreaptă.

Satele cele mai numeroase erau cuprinse în oficiul voievodului Lăzăr. Ele se găsesc în bazinul hidrografic al Crasnei: Gerăușa, Rătești, Hodișa, Cuța, Soconzel, Stâna, Hurezu Mare, Bolda, Curitău, Pișcari, Istrău, Giungi, Ghirișa, Arduș Mic, Sărătura (cătun al satului Gerăușa), Ilișua și Săliște. Ultima, menționată în 1405 cu precizarea *villa olachalis*, este azi dispărută²⁷. Deși nu făceau parte din oficiul, tot aici mai trebuie înregistrate și alte sate românești: Chegea (1417: *Olahkege*) precum și Cehal și Cean, atestate în 1330, respectiv, 1329. Pe valea Crasnei

²⁴ R. Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, 1970, p. 201.

²⁵ Gh. Șincai, *Opere*, II, București, 1969, p. 179.

²⁶ Prodan, *op. cit.*, II, p. 261.

²⁷ *Ibidem*, p. 261.

se afla Chieșdul (1466: *Olakewesd*). Mai sus, la nord de Bogdand, era Nadișul (1387: *villa olachalis Nadasd*)²⁸.

În vecinătatea Ardudului se afla la 1591 o așezare pustie unde s-a stabilit Petru Șandor cu câțiva români. După ce a lăzuit o pădure și a adus oameni liberi în sat, i-a dat numele de *Sandorfalva* (=Satul lui Șandor), după numele său. Apoi, Petru Șandor a cerut arhiducelui Mattia să i se recunoască demnitatea de voievod, după obiceiul nației românești²⁹. Credem că trebuie să fie vorba despre actuala așezare Șandra, deși aceasta este destul de departe de Ardud, fiind mai aproape de Beltiug. Apoi Șandra exista deja, fiind menționată prima oară la 1387 (*Sandorfalva*), deci numele său nu poate fi derivat din cel al voievodului. Eventual voievodul este cel ce și-a adăugat la nume pe cel al satului pentru a-l putea obține mai ușor. La 15 decembrie 1592, Camera Scepusiană recomandă arhiducelui Mattia, după ce a primit și raportul provizorului cetății Sătmar, să satisfacă cererea lui Petru Șandor. În februarie 1593, voievodului român i se recunoaște titlul fiind, totodată, scutit de dări³⁰.

Satul Hodișa, la sfârșitul veacului al XVI-lea a fost stăpânit timp de un deceniu de un fost pretendent la scaunul Moldovei, Ștefan Mâzgă, conducătorul răscoalei boierești nereușite din 1565, împotriva lui Alexandru Lăpușeanu. Despre prezența boierului moldovean în imperiul habsburgic aflăm prima oară dintr-un document din 15 mai 1568. În februarie 1584, Ștefan a cerut să i se dea de către curtea Vienei măcar un sat în împrejurimile Ardudului unde locuiau români de-ai săi, mai ales că fusese chemat din Polonia de către împăratul Ferdinand, împreună cu 300 de călăreți. A primit satul Hodișa care, la 1581, avea 5—6 capi de familie. Era o așezare săracă, fără pădure și fără livadă. Oamenii din sat lucrau cu ziua pe moșiile din vecini³¹. În 1592, Hodișa număra deja 36 de familii de români care au lărgit hotarul prin defrișarea unei părți a pădurii. Au fost sădite vii, au fost amenajate trei heleștee populate cu pește. Cu toate acestea situația boierului moldovean a fost foarte grea aici. I s-a făcut foarte multe necazuri atât de către autoritățile austriece de la Satu Mare cât și de către nobilii din împrejurimi deoarece era bătrân și nu cunoștea limba maghiară³². În anturajul său erau și alți boieri moldoveni, între care și Petre Draxin³³. Ștefan Mâzgă a murit la Hodișa în septembrie 1595 (înainte de 20), satul ajungând în mâna înverșunatului său dușman, Paul Farkas, provizorul cetății Satu Mare³⁴.

Este perioada când și alte sate românești de aici își schimbă stăpânul. Dintr-un document din 10 iunie 1600 aflăm că fostul mare căpitan al cetății Oradea a solicitat trei sate românești: Homoroadele (de Jos, de Mijloc și de Sus), aparținătoare de domeniul cetății Satu Mare. Camera scepusiană propune să i se doneze numai unul³⁵.

²⁸ Csánki, p. 477, 553, 558, 561, 565.

²⁹ A. Veress, *op. cit.*, III, p. 315—316.

³⁰ *Ibidem*, IV, p. 3, 5—6.

³¹ *Ibidem*, II, p. 203.

³² *Ibidem*, III, p. 214—215.

³³ *Ibidem*, II, p. 236; N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, București, 1971, p. 302.

³⁴ A. Veress, *op. cit.*, IV, p. 282.

³⁵ *Ibidem*, VI, p. 124—125.

Ici-colo, instituția voievodală mai este menționată în aceste părți și în documentele veacului al XVIII-lea, în nordul comitatului Sătmar. La Călinești în 1724 era voievod Iacob Pați iar la Negrești, în același an, Ursu Conța³⁶. În câmpia Someșului mai întâlnim voievozi încă și în a doua jumătate a secolului la care ne referim. În 1769, Mihai Pop era voievod în Tătărești (comuna Viile Satu Mare), Gheorghe Pop în Mădăras (comuna Ardud), șase ani la rând, între 1757—1764, a îndeplinit această funcție. La Ciumești în 1780 erau doi voievozi: Moise Csomay și Radu Ursu³⁷.

Persistența instituțiilor românești în zona Sălajului și câmpiei Someșului până târziu, spre sfârșitul veacului al XVIII-lea, este o dovadă a rezistenței în fața tendințelor de asimilare exercitată de structurile satului feudal.

---

³⁶ L. Borcea, *O conscriere privind fuga iobagilor de pe domeniile sătmărene la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, în: *Crisia*, X, 1980, p. 478, 479.

³⁷ V. V. Dragoș, *Voievozi locali în ținuturile sătmărene în secolul al XVIII-lea*, în: *Satu Mare. Studii și comunicări*, VII—VIII, 1986—1987, p. 243.